

مجدرضا ستاری

متخصص روابط بین الملل

فعال رسانه ای روزنامه نگار و پژوهشگر علوم سیاسی

حرف تا عمل برجام اروپائی

پنج روز پس از خارج شدن آمریکا از توافق هسته‌ای میان ایران و گروه 5+1 و با تشدید شدن نگرانی‌های بین‌المللی به واسطه این تصمیم رئیس ایالات متحده آمریکا، روز گذشته مجدجواد ظریف وزیر خارجه کشورمان در نخستین مقصد از سفرهای دوره‌ای خود به چین، روسیه و بلژیک، وارد پکن شد تا ضمن رایزنی با مقامات این کشور، تدوین استراتژی پسا خروج آمریکا از برجام را کلید بزند.

در همین رابطه وی پس از ورود به فرودگاه پکن به خبرنگاران گفت که مذاکره با سایر شرکای برجام در این مقطع زمانی برای ما بسیار اهمیت دارد و در این سفرها قصد داریم که در مورد تضمین‌های لازم 5 کشور برای ادامه همکاری‌های برجامی گفت و گو و رایزنی داشته باشیم. وی تاکید کرد که باید دید که اروپایی‌ها چگونه می‌خواهند تضمین‌های لازم را برای ادامه برجام ارائه دهند که منافع ایران با خروج آمریکا حفظ شود. رئیس دستگاه دیپلماسی کشورمان همچنین در دیدار با همتای چینی خود تصریح کرد که امیدوارم در این سفرها تصویر روشن‌تری از آینده برجام را بتوانیم به دست آوریم. این در حالی است که حسن روحانی رئیس جمهوری کشورمان نیز روز گذشته در دیدار با رئیس جمهوری سریلانکا، بار دیگر اعلام کرد: در صورتی که پنج کشور دیگر عضو برجام به تعهدات خود عمل کنند و به ایران تضمین دهند که منافع ایران با ادامه برجام، تضمین می‌شود، این توافق باقی می‌ماند.

بیم و امیدهای اروپا برای حفظ برجام

مقامات کشورمان در حالی در شرایط کنونی بر روی تضمین سایر شرکای برجام به خصوص اروپا تاکید دارند که در این میان صداهای مختلفی از سوی این کشورها شنیده می‌شود. همانطور که شاهد بودیم به جز اسرائیل و برخی از متحدان منطقه‌ای آمریکا، تقریباً تمامی کشورها از این اقدام واشنگتن ابراز نگرانی کرده و بر لزوم ادامه توافق هسته‌ای تاکید داشتند. در این میان بیشترین موضع‌گیری را فرانسه در قبال آمریکا داشت به طوری‌که ژان ایو لودریان وزیر خارجه این کشور از هفته گذشته تاکنون و طی چندین اظهارنظر مختلف، صراحتاً اعلام کرده است که تحمیل قوانین آمریکا فراتر از مرزهای این

کشور و بر علیه اروپا غیر قابل قبول است و ما قصد داریم از منافع شرکت‌های خود در برابر تحریم‌های ثانویه آمریکا دفاع کنیم.

امانوئل ماکرون رئیس‌جمهوری فرانسه نیز چهارشنبه هفته گذشته طی تماسی تلفنی با حسن روحانی تمایل کشورش به حفظ برجام را اعلام کرد و از ایران خواست که در این توافق باقی بماند. این در حالی است که وزیر اقتصاد فرانسه هم با بیان اینکه اکنون زمان آن رسیده که اروپایی‌ها چشمان خود را باز کنند، گفت: اروپا برای مستقل شدن از آمریکا نیاز به ابزارهای مالی جدید دارد و ما ملزم به حفظ منافع شرکت‌های خود در برابر تحریم‌های آمریکا هستیم.

این در حالی است که هایکو ماس وزیر خارجه آلمان، علی‌رغم اینکه چند روز قبل گفته بود که حاضریم برای منافع خودمان با آمریکا مذاکره و حتی جدال کنیم، در آخرین اظهارنظر خود تصریح کرده که خواهان کمک به شرکت‌هایمان برای تجارت با ایران هستیم، اما حمایت آنها در مقابل تحریم‌های آمریکا کاری دشوار است. کارشناسان معتقدند که با توجه به ماهیت تحریم‌های ثانویه آمریکا و حجم تجارت میان این دو قطب بین‌المللی، محافظت از همکاری‌های اقتصادی صورت گرفته امری ساده و سهل‌الوصول نخواهد بود. هر چند اروپایی‌ها با توجه به رویکرد کلان چندجانبه‌گرایی در مقابل دکترین یکجانبه‌گرایی دولت پست نو محافظه کار ترامپ قرار دارند و اصولاً دنیای کانتی اروپا با دنیای هابزی آمریکا تفاوت‌هایی را در تدوین استراتژی‌های جهانی در خود نهفته دارد، اما در غایت مساله اروپا و آمریکا به واسطه روابط گسترده فرآتلانتیکی اصولاً در قالب غرب تعریف شده و حجم پیوستگی‌های سیاسی و اقتصادی آنها به میزانی است که در نهایت چسبندگی و اشتراک منافع زیادی میان آنها وجود دارد.

چالش‌های اروپا برای مقابله با تحریم‌های ثانویه

به همین واسطه است که ادامه چنین شرایطی با اروپا با چالش‌هایی مواجه است. هر چند گفته می‌شود که با توجه به سابقه طولانی تحریم‌های آمریکا علیه ایران، می‌توان به مانند گذشته با اروپا تعامل کرد و تحریم‌هایی مانند تحریم نفتی داماتو را بی‌اثر ساخت، اما باید اشاره کرد که ماهیت تحریم‌های جدید پس از قطعنامه‌های لازم الاجرای شورای امنیت به خصوص قطعنامه 1929، ماهیت این تحریم‌ها با تحریم‌های قبل تفاوت دارد. تحریم‌های نسل جدید از نوع تحریم‌های بانکی است که در صورت قصد اروپا برای ایستادگی در مقابل آمریکا، باید نظام بانکی آنها کاملاً از آمریکا مستقل شود که این امر با توجه به سطح مراودات عملاً غیر ممکن خواهد بود.

برخی بر این باورند که اروپا می‌تواند در برجام نقش مستقلی ایفا کند. به عبارت دیگر این تلقی وجود دارد که اروپا می‌تواند در مواجهه با تحریم‌های آمریکا ایستادگی کند و منافع ایران را تامین کند. این افراد به سابقه تحریم‌های نفتی ایران در سال ۹۶ میلادی استناد می‌کنند. همان قانون معروف داماتو که اروپا مقابل آمریکا ایستاد. این در حالی است که با توجه به همراهی اروپایی‌ها با آمریکا بر سر نقش منطقه‌ای ایران، چنین اراده سیاسی نیز اکنون وجود ندارد. نکته دیگری که کارشناسان به آن اذعان دارند، این مساله است که اتحادیه اروپا به کلیت آن در مذاکرات نقش برجسته‌ای را ایفا نکرده و تنها دنباله‌روی سه کشور آلمان، انگلستان و فرانسه بوده است و همین واسطه نقش کلیت اروپا به عنوان ناظر در توافق هسته‌ای مطرح است.

با چنین شرایطی تضمین اروپایی‌ها برای ادامه برجام بدون آمریکا با مخاطرات و چالش‌های خاص خود روبرو است، مگر آنکه در این میان چند اتفاق صورت بگیرد. نخستین اقدام می‌تواند استفاده از قانون مسدود کننده یا (blocking regulations) باشد که برای نخستین بار در راستای حفاظت از شرکت‌های اروپایی برای همکاری با لیبی و کوبا وضع شد. طبق این قانون شرکت‌های اروپایی اجازه داشتند تا تحریم‌های آمریکا را نادیده بگیرند و همچنین در دادگاه‌های خارجی علیه آمریکا که تحریم‌هایی را به دلیل تجارت با لیبی و کوبا برای این شرکت‌ها در نظر می‌گرفت، شکایت کنند.

از سوی دیگر اجماع میان روسیه، چین، فرانسه، انگلستان و آلمان با همراهی اتحادیه اروپا، می‌تواند قطب جدیدی را در مقابل آمریکا باز کند که از قدرت سیاسی و اقتصادی زیادی برای چانه‌زنی برخوردار است. در این رابطه نوعی برجام اروپایی شکل خواهد گرفت که می‌تواند آمریکا را در انزوا قرار دهد. اما این مساله نیز به سادگی امکان‌پذیر نخواهد بود، چرا که شکل‌گیری این توافق بدون آمریکا نیازمند مذاکرات جدیدی است که در این میان بار دیگر بحث امتیازهای طرفین می‌تواند بر چالش‌های قبلی اضافه کند. به خصوص اینکه اکنون با توجه به در گرفتن نوعی جنگ سرد مخفی میان غرب و روسیه که در بحران اوکراین و سوریه کاملاً مشهود است، اراده سیاسی برای تحقق این مساله دشوار به نظر می‌رسد.

موضع روسیه و چین

در خصوص خروج آمریکا از برجام چیست؟

همچنین روسیه و چین نیز به سبب ماهیت تجارت و همکاری‌های سیاسی خود با غرب می‌توان گفت که از این ماجرا اندکی دور خواهند بود. در واقع به عقیده برخی از ناظران، اعمال تحریم‌های جدید علیه ایران می‌تواند از یک جنبه برای پکن و مسکو مزیت محسوب شود، زیرا همانطور که حسین موسویان دیپلمات ارشد پیشین کشورمان طی مقاله اخیر خود در فارین آفرز اشاره کرده است؛ با لغو برجام توسط آمریکا و در صورت عدم اقدام اروپا در تامین تعهدات اقتصادی پیش بینی شده در برجام، ایران به سمت قدرت‌های رقیب سیاسی غرب همچون روسیه و چین خواهد رفت. این امر با توجه به ظرفیت‌های فراوان ایران می‌تواند در شرایط فعلی که روسیه و چین با آمریکا و اروپا دچار برخی چالش‌ها هستند به عنوان برگ برنده محسوب شود. روس‌ها به خوبی واقف هستند که در افکار عمومی ایرانیان به درست یا غلط نوعی ابهام نسبت به آنها وجود دارد و این مساله از اظهارات اخیر مقامات این کشور به خوبی نمایان است که در سطوحی مساله خروج آمریکا از برجام حتی با نوعی خوش‌بینی مواجه شده است. فئودور لوکیانوف رئیس شورای سیاست خارجی و دفاعی روسیه اعلام کرده بود که خروج آمریکا از توافق هسته‌ای، نه تنها در بخش‌هایی به روسیه لطمه‌ای وارد نمی‌کند، بلکه حتی می‌تواند اعمال فشار واشنگتن به مسکو را تا حدودی کاهش دهد.

البته هر چند روس‌ها طبق دکترین سیاست خارجی خود معتقدند که حفظ برجام برای امنیت منطقه بسیار ضروری است، اما برخی از کارشناسان روسی در این میان تصریح می‌کنند که از زمان به نتیجه رسیدن توافق هسته‌ای، ایرانی‌ها تمایل بیشتری برای همکاری تجاری با اروپا داشته‌اند که شرایط

فعلی سبب می‌شود در برخی از زمینه‌های اقتصادی و سیاسی مانند بحران سوریه به سمت مسکو متمایل شوند.

به همین دلیل است که هر چند امکان مذاکره و توافق برای مقابله با راهبردهای آمریکا در فضای کنونی میان سایر شرکای برجام وجود دارد، اما پیچیدگی سطوح مختلف در پیوندهای میان این کشورها سبب می‌شود که استراتژی ایران در این میان دارای زوایای مختلف و همه جانبه‌نگر باشد. در همین رابطه است که در این فضای ایجاد شده، لزوم صبر استراتژیک و بهره‌گیری از تمامی ظرفیت‌ها به دور از هیجانات سیاسی که می‌تواند اهرم اجماع علیه کشورمان را تقویت کند، بسیار ضروری به نظر می‌رسد.

سه شنبه، 25 اردیبهشت 1397 29 شعبان 1439 Tuesday 15 May 2018

منبع : رونامه ابتکار

<http://ebtekarnews.com/index.php?newsid=109095>

[برگشت به بخش دیپلماسی اجرائی بین المللی، مجردضا ستاری](#)

[مراجعه به بخش دیپلماسی اجرائی بین المللی، دیگر صاحب نظران](#)

ابراهيم عماد

نهاد ملل متحد

فعاليتها در سطح بين الملل

ديپلماسي هاي نوين

ديپلماسي اجرائي بين المللي

محمد رضا ستاري

حرف تا عمل برجام اروپائي

